

Høgskolen i Telemark

EKSAMEN

2114 Litteratur etter 1900

12.5.2010

Tid:	9-14
Målform:	Bokmål
Sidetall:	15 sider inkl. forside og vedlegg
Hjelpemiddel:	Ingen
Merknader:	Svar på én av oppgavene
Vedlegg:	2 dikt, 7 + 4 sider noveller, til sammen 13 sider

Eksamensresultata blir offentliggjort på studentweb.

Avdeling for allmennvitenskaplege fag.

2114 Litteratur etter 1900

Enten

Oppgave 1

Analyser Karen Blixens novelle "Den udødelige historie" med vekt på forholdet mellom fiksjon og virkelighet. Du *kan* legge spesielt vekt på avsnittene "Historien" og "Konkylien". (Del IV "Historien" og del XV "Konkylien" er vedlagt.)

For kandidaten Anne Kristin Hestnes:

Drøft fortelleteknikk og tematikk i Tove Ditlefsens novelle "En æggesnaps". (Novellen er vedlagt)

Eller

Oppgave 2

Hjalmar Gullbergs "Död amazon" og Inger Hagerups "Emily Dickinson" er to dikt der andre diktere portretteres. Gjør en sammenliknende analyse av de to diktene. Hva legger Gullberg og Hagerup vekt på i skildringen av sine avdøde dikterkollegaer? (Diktene er vedlagt)

EMILY DICKINSON

Meget spinkel. Meget liten.
Alltid sirlig kledd i hvitt.
Gjennom huset trippet hennes
veloppdragne pikeskritt.

Tørket støv og vannet blomster
med små travle husmorhender.
Bakte brød. Gikk tur i parken
og skrev brev til slekt og venner

Kjærlig søster. Lydig datter
Slik var dagens dukkelek.
Men den skjulte ilden herjet.
Og det stumme skriket skrek.

Og bak jomfruburets låste dør
og lette blondekapper l
å en fremmed ingen kjente.
Altfor ensom. Altfor tapper.

Lå en kald kirurg og lyttet
til sin egen nakne smerte.
Og mens puten kvalte skriket
obduserte hun sitt hjerte.

Fra Mitt skip seiler, 1951, Inger Hagerup

Död amazon

Svärd som fäktar mot övermakten,
du skall brytas och sönderslås !
Starka trupper ha enligt T.T.
nått Thermopyle, Greklands lås
Fyrtioåriga Karin Boye
efterlyses från Alingsås.

Mycket mörk och med stora ögon;
klädd i resdräkt, när hon försvann.
Kanske söker hon bortom sekler,
dit en spårhund ej vägen fann,
frihetspasset där Spartas hjältar
valde döden till sista man.

Ej har Nike med segerkransen
krönt vid flöjtspel och harposlag
perserkonungen, jordens gissel.
Glömd förvittrar hans sarkofag.
Hyllningkören skall evigt handla
om Leonidas' nederlag.

För Thermopyle i vårt hjärta
måste några ge livet än.
Denna dag stiger ned till Hades,
följd av stolta hellenska män,
mycket mörk och med stora ögon
deras syster och döda vän.

Hjalmar Gullberg, april 1941

Elishama sagde: „En Mand som forudsiger Ting.“

„I saa Fald burde disse Ting finde Sted,“ bemærkede Mr. Clay haanligt.

Elishama vilde ikke desavouere Profeten Esaias, han sagde: „Ja. Men ikke nu med det samme.“

Efter en Stund beordrede Mr. Clay: „Læs igen det om den Halte.“

Elishama læste: „Da skal den Halte springe som en Hjort.“ Efter endnu en Stund beordrede Mr. Clay: „Og om de svage Knæ.“

„Og giver de snublende Knæ Kraft,“ læste Elishama.

„Og om de Døve,“ sagde Mr. Clay.

„Og de Døves Øren,“ sagde Elishama, „skulle oplades.“

Der var en lang Pause. „Er der noget Menneske, der foretager noget Skridt for at disse Ting skal blive effektueret?“ spurgte Mr. Clay.

„Nej,“ sagde Elishama med endnu dybere Foragt end før.

Da Mr. Clay efter endnu en Pause genoptog Sagen, kunde Elishama høre paa hans Stemme, at han var lysvaagen.

„Læs det hele engang til,“ befalede han.

Elishama gjorde som han fik Besked paa. Da han var færdig, spurgte Mr. Clay: „Hvornaar levede Profeten Esaias?“

„Det ved jeg ikke, Mr. Clay,“ sagde Elishama. „Jeg tænker mig, det maa have været for et tusind Aar siden.“

Mr. Clay havde paa dette Tidspunkt svare Smerter i sine Knæ, og følte sin Lamhed og Hjælpeløshed med pinlig Styrke.

„Det er taabeligt,“ erklærede han, „at udtale sig om Ting, som endnu efter tusind Aars Forløb ikke viser noget som helst Tegn til at blive til noget. – Folk,“ tilføjede han langsomt, „skulde hellere optegne Ting som allerede er sket.“

„Vil De have,“ spurgte Elishama, „at jeg skal tage Regnskabsbøgerne frem igen?“

Der var en meget lang Pause.

„Nej,“ sagde Mr. Clay. „Nej. Folk kan skrive Ting op, som allerede er sket, af en anden Slags end de som staar i Regnskabsbøger. Jeg ved hvad man kalder en saadan Opgørelse. En Historie. Jeg har engang selv hørt en Historie. Sid stille, saa kommer jeg i Tanker om den.“

Da jeg var tyve Aar gammel,“ sagde han efter endnu en lang Tavshed, „sejlede jeg fra England til Kina. Og jeg hørte denne Historie Natten før vi passede Kap det Gode Haab. Jeg husker det tydeligt nu. Det var en varm Nat, Søen var rolig, det var Fuldmaane. Jeg havde siddet i nogen Tid alene, da tre Sømand kom til og satte sig paa Dækket. De var saa nær ved mig, at jeg kunde høre alt hvad de sagde, men de saa ikke mig. Den ene af Sømændene fortalte de andre en Historie. Han berettede Ting for dem, som han selv havde oplevet. Jeg hørte Historien fra Begyndelsen til Enden, og jeg skal nu fortælle Dig den.“

IV

Historien

„Sømanden,“ begyndte Mr. Clay, „var engang gaaet i Land i en stor By. Jeg kan ikke huske hvilken, det er ligemeget. Han kom gaaende alene i en Gade nær ved Havnen, da en meget kostbar Vogn kørte op paa Siden af ham, og en gammel Herre steg ud af den. Denne Herre sagde til Sømanden: „Du er en rask Sømand. Vil du tjene fem guineas i Nat?““

Mr. Clay var saa fuldkommen uvant med at fortælle en Historie, at det er tvivlsomt om han kunde være gaaet videre med denne, hvis det ikke havde været mørkt. Han tog sig sammen til at fortsætte og gentog: „Vil du tjene fem guineas i Nat?“

Elishama lagde her Esaias' Profeti sammen og tilbage i dens Pose, og stak Posen i Lommen.

„Som enhver kan tænke,“ fortsatte Mr. Clay, „svarede Sømanden ja til dette Tilbud. Den rige Mand befalede ham da at følge med ham, og kørte ham i sin Vogn til et stort prægtigt Hus lige udenfor Byen. Ogsaa inde i Huset var alt prægtigt og storartet. Sømanden havde aldrig troet, at der var en saadan Rigdom til i Verden, — thi hvorledes skulde vel en pengeløs ung Person som han nogensinde være kommet indenfor i en virkelig stor Herres Hus? Hans Vært bød ham paa et udsøgt Maaltid og kostbar Vin, — Sømanden opregnede hvad han havde faaet at spise og drikke, men jeg husker ikke længere Retternes eller Vinenes Navne. Da Maaltidet var endt, sagde Herren til Sømanden: „Jeg er, som Du ser, en meget rig Mand, den rigeste Mand her i Byen. Men jeg er gammel. Jeg har ikke mange Aar igen, og de Mennesker, der efter min Død skal arve hvad jeg i mit Liv har samlet, er dovne og uduelige, og jeg mistror dem alle. For tre Aar siden udvalgte jeg mig en helt ung, sund Pige til Kone. Men jeg har ingen Gavn haft af hende, for jeg har ikke noget Barn.“

Her gjorde Mr. Clay en Pause for at samle sine Tanker.

„Med Deres Tilladelse, Mr. Clay,“ sagde Elishama. „Ogsaa jeg kan fortælle den Historie.“

„Hvad vil det sige?“ spurgte Mr. Clay, meget vred over Afbrydelsen.

„Jeg skal fortælle Dem Resten af den Historie, med Deres Tilladelse, hvis De vil høre efter, Mr. Clay,“ sagde Elishama.

Mr. Clay fandt ikke et Ord at sige, og Elishama gik videre.

„Den gamle Herre,“ fortalte han, „førte Sømanden ind i et Soveværelse som var oplyst af Lystestager af purt Guld, fem paa højre Side og fem paa venstre. Var det ikke saaledes, Mr. Clay? Paa Væggene var udskaaret Billeder af Palmetræer. I Værelset var der en Seng, og en Skillevæg af Guldkæder var foran Sengen, og i Sengen laa en Dame. Den gamle Mand sagde til denne

Dame: „De kender mit Ønske. Gør nu Deres bedste for at opfylde det.“ Saa tog han op af sin Pung et Guldstykke — et Femguinea Stykke, Mr. Clay — og rakte Sømanden det, og derpaa forlod han Værelset. Sømanden blev hos Damen hele Natten. Men da Morgenrøden kom op, blev Husets Dør aabnet for ham af den gamle Mands Tjener, og han forlod Huset og gik tilbage til sit Skib. Var det ikke saaledes, Mr. Clay?“

Mr. Clay saa i nogle Sekunder stift paa Elishama, saa spurgte han: „Hvordan gaar det til, at Du kender den Historie? Har Du mødt denne samme Sømand, der var paa Skibet ved Kap det Gode Haab? Han maa være en gammel Mand nu, og det er mange Aar siden han oplevede dette.“

„Den Historie, Mr. Clay,“ sagde Elishama, „som De tror at Sømanden paa Skibet havde oplevet, den er aldrig virkelig gaaet for sig. Alle Sømand kender den. Alle Sømand fortæller den, og hver enkelt fortæller den som om han selv havde oplevet den, fordi han vilde ønske at det var saaledes. Men saaledes er det ikke. Alle Sømand kan lide, naar de hører Historien, at faa den fortalt paa denne Maade, og venter at faa den fortalt paa denne Maade. Den Sømand som netop fortæller den kan efter sin Smag lave lidt om paa den, og føje lidt til selv, som naar han forklarer hvordan Damen var skabt, og hvordan Natten forløb for denne Dame og ham. Men iøvrigt er Historien altid den samme.“

Den gamle Mand i Sengen sagde først ikke et Ord, saa spurgte han, med en Stemme der var bæs af Vrede og Skuffelse: „Hvor ved Du det fra?“

„Jo det skal jeg sige Dem, Mr. Clay,“ sagde Elishama. „De rejste paa eet og det samme Skib hele Vejen herud til Kina, derfor har De kun hørt Historien een Gang. Men jeg har sejlet med flere Skibe. Først sejlede jeg fra Gravesend til Lissabon, og paa Skibet var der en Sømand som fortalte den Historie, som

De nu i Aften har fortalt mig. Jeg var meget ung dengang, saa jeg troede næsten – men dog ikke helt – paa den. Derefter sejlede jeg fra Lissabon til Kap det Gode Haab, og paa Skibet var der en Sømand som fortalte denne Historie. Næste Gang sejlede jeg til Singapore, og undervejs hørte jeg igen en Sømand fortælle Historien. Det er en Historie som alle Sømand i Verden kender, Mr. Clay. Selv Sætningerne og Ordene er de samme. Men det fornøjer alle Sømand i Verden, hvergang en af dem begynder at fortælle Historien endnu engang.“

„Hvorfor skulde de fortælle den,“ sagde Mr. Clay, „hvis den ikke var sand?“

Elishama tænkte over Spørgsmaalet. „Det skal jeg forklare Dem,“ sagde han, „hvis De vil høre paa mig. Alle Mennesker, Mr. Clay, ligner i een Forstand hinanden.

Naar et stort Aktieforetagende bliver udbudt til Tegning, ser man i Indbydelsen bevist sort paa hvidt, at Aktionærerne vil komme til at tjene hundrede Procent, eller tohundrede Procent, som det nu falder. En saadan Fortjeneste opnaas aldrig, og alle ved, at den aldrig opnaas, alligevel maa Folk se disse Tal paa Papiret naar der udbydes Aktier, ellers vil de ikke have noget med Foretagendet at gøre.

Det er det samme, Mr. Clay, med den Profeti som jeg læste for Dem. Profeten Esaias, som lavede den, maa nok have levet i et Land, hvor der faldt for lidt Regn. Derfor fortæller han os, at den glødende Sandørk skal blive til en Sø, og det tørstige Sted til Vandkilder. I England, hvor Jorden – og Landevejene især – hver Vinter bliver til en Sø, og til Sted for Siv og Rør, bryder Folk sig ikke om at skrive dette ned eller at læse det.

De Sømand som fortæller denne Historie, Mr. Clay, er fattige og lever et ensomt Liv paa Søen. Det er derfor de fortæller om det rige Hus og den smukke Dame. Men den Historie, som de fortæller, har aldrig fundet Sted.“

Mr. Clay sagde: „Sømanden fortalte de andre, at han holdt Fem-guinea Strykket i sin Haand, og at han følte, hvor Guldet var tungt og koldt.“

„Ja vist, Mr. Clay,“ sagde Elishama, „og ved De hvorfor han fortalte dem det? Det var fordi han vidste, og fordi de andre Sømand vidste, at saadan noget aldrig kunde ske. Hvis de havde troet at det nogensinde kunde ske, havde de ikke fortalt det. En Sømand gaar i Land fra sit Skib og betaler en Kvinde paa Gaden for at lade ham gaa hjem med hende. Sommetider betaler han hende ti shilling, sommetider fem, og sommetider kun to, og ingen af disse Kvinder, som han møder paa Gaden, er unge eller smukke eller rige. Det kunde vel ske – endskønt jeg tvivler paa det, Mr. Clay – at en Kvinde vilde lade en Sømand gaa med sig hjem for ingenting, men hvis hun gjorde det, vilde Sømanden aldrig fortælle det. En Sømand fortæller nu, at en fin, rig ung Dame, en saadan Dame som han maaske har set paa Afstand, men aldrig talt med, har betalt ham fem guineas – i Historien, Mr. Clay, er det altid fem guineas – for just det samme. Det strider imod Loven for Tilbud og Efterspørgsel, Mr. Clay, og det er aldrig sket, og det vil aldrig ske, og det er derfor det bliver fortalt.“

Mr. Clay var paa dette Tidspunkt saa forvirret, rystet og vred, at han ikke kunde faa et Ord frem. Han var vred paa Elishama, fordi han følte at hans Skrivelser benyttede sig af hans Svaghed og satte sig op imod hans Autoritet. Men han var rystet, og vidste hverken ud eller ind, paa Grund af Profeten Esaias, som var i Færd med at tilintetgøre hans hele Verden, og ham selv med den. Disse to, følte han, holdt sammen imod ham. Efter en Stund talte han.

Hans Stemme var hæs og skurrende, men lige saa fast som naar han gaven Ordre i sit Kontor.

„Hvis denne Historie,“ sagde han, „aldrig har fundet Sted

før, skal jeg sørge for at den finder Sted nu. Jeg holder ikke af Opspind, jeg holder ikke af Profetier. Det er forrykt og uanseligt at give sig af med uvirkelige Ting. Jeg holder mig til Virkeligheden. Jeg skal sørge for at forvandle dette Stykke Opspind til Virkelighed.“

Efter at den gamle Mand havde sagt dette var han lidt lettere om Hjertet. Han følte, at han var ved at faa Overtaget over Elishama og Profeten Esaias. Han skulde endnu vise dem, at han var almægtig.

„Historien skal gøres om til Virkelighed,“ sagde han meget langsomt. „Een Sømand i Verden skal fortælle den, fra Begyndelsen til Enden, med alt hvad der sker i den, saadan som han virkeligt, fra Begyndelsen til Enden, selv har oplevet den.“

Da Elishama om Morgen gik hjem, sagde han til sig selv: „Enten er denne gamle Mand i Færd med at blive gal, eller har ikke langt igen. Eller ogsaa vil han i Morgen skamme sig over sin Plan fra i Nat, og vil ønske at glemme den. Og i saa Fald vil det være det sikreste ikke at minde ham om den.“

V

Elishama's Ærinde

Men Mr. Clay skammede sig ikke. Hans Plan fra om Natten havde faaet Tag i ham, Sagen var blevet til en Styrkeprøve mellem ham og dem der rejste sig imod ham. Næste Midnat, idet Klokkeren slog, tog han igen Ærmet op, og sagde til Elishama: „Tror Du, at jeg ikke længere formaar at sætte min Vilje igen?“

Denne Gang modsagde Elishama ikke Mr. Clay med et Ord, han svarede: „Nej, Mr. Clay. Jeg tror at De kan sætte igennem hvad De vil.“

Mr. Clay sagde: „Jeg vil, at den Historie som jeg fortalte Dig forrige Nat skal gaa for sig i det virkelige Liv, med virkelige Mennesker.“

„Jeg skal sørge for at Deres Ordre bliver iværksat, Mr. Clay,“ sagde Elishama. „Hvor vil De have at den skal gaa for sig?“

„Jeg vil have at den skal gaa for sig her,“ sagde Mr. Clay, og saa sig stolt rundt i sit store fyrstelige Soveværelse. „I mit Hus. Jeg vil selv være til Stede og følge den med mine egne Øjne. Jeg vil selv hente den unge Sømand, jeg har Brug for, ved Havnen. Han skal opleve at spise til Middag med mig i min egen Spisesal.“

„Javel, Mr. Clay,“ sagde Elishama. „Og hvornaar ønsker De, at denne Historie skal gaa for sig for disse virkelige Mennesker?“

Efter en Pause sagde Mr. Clay: „Snart. Jeg har ingen Tid at give bort. Men jeg følger mig bedre i Nat, om en Uges Tid har jeg Kræfter nok.“

„I saa Fald,“ sagde Elishama, „skal alt ligge parat om en Uge.“

„Der vil blive Omkostninger,“ sagde Mr. Clay. „Det er uden Betydning hvad disse beløber sig til.“

Den sidste Sætning gav Elishama et saadant Indtryk af Ensomhed og Kulde hos den gamle Mand, at det var som den var blevet udtalt fra Graven. Men eftersom han selv følte sig hjemme i Graven, bragte Øjeblikket kun ham og hans Herre nærmere til hinanden.

„Ja, Mr. Clay,“ sagde han. „Det bliver ikke nogen helt billig Historie. Thi som De nok husker, er der en ung Kvinde i den.“

„Bah – en Kvinde!“ sagde Mr. Clay. „Verden vrimler af Kvinder. En ung Kvinde kan enhver købe for Penge. Hun bliver den laveste Post i Historien.“

„Nej, Mr. Clay,“ sagde Elishama. „Hun bliver ikke den lave-

Konkylien

I dette samme Morgengry gik Elishama op ad Mr. Clay's gruslagte Indkørsel og ind i Huset, for paa sin stilkfærdige Maade at blive Historiens Punktum eller Epilog.

I den lange Spisestue stod Bordet endnu dækket, og der var endnu lidt Vin i Glassene. Lysene var brændt ned, kun een sidste Flamme blafrede paa sin Stage.

Ogsaa Mr. Clay sad der endnu, i sin dybe Armstol, støttet med Puder og med Fødderne paa en Skammel. Han var blevet siddende oppe for at vente paa Morgenens Komme og for at tømme sin Triumfs Bæger ved Solopgang. Men hans Triumfs Bæger havde været for stærkt for ham.

Elishama stod længe, ubevægelig som den gamle Mand selv, og saa paa ham. Han havde aldrig før set sin Herre sove, og havde af hans Jammerklager sluttet at han heller aldrig vilde komme til det. Ja, tænkte han, saa havde Mr. Clay altsaa haft Ret, han havde fundet det eneste virksomhedsfulde Middel mod sin Sygdom. Naar en Historie blev gjort til Virkelighed, fik Sjælen Ro.

Den gamle Mands Øjne var ganske lidt aabne – matte som Smaasten ved Stranden – men hans tynde Læber var lukkede i et lille skævt Smil. Hans Ansigt var graat som de benede Hænder der hvilede paa Knæene. Hans Slaabrok hang om ham i saa dybe Folder at der næppe saa ud til at være en Krop indei, som kunde danne Forbindelse mellem dette Ansigt og disse Hænder. Hele den stive og stolte Skikkelse, misundt og frygtet af Tusinder, lignede i denne Morgenstund en Sprællemænd, naar den Haand som trak i Snorene pludselig har givet Slip.

Hans Tjener og Fortrolige satte sig ned paa en Stol og lyttede efter den sædvanlige Piben og Hvæsen i den gamle Mands

Bryst. Men der var ikke en Lyd i Værelset. Elishama gentog for sig selv sin Profets Ord:

„Og Sorig og Suk skal fly.“

I lang Tid blev Mr. Clay's Skraver siddende hos ham og grundede over Nattens Begivenheder og over Menneskenes Kaar i det hele taget. Hvad var der sket med de tre Mennesker som havde haft hver sin Rolle i Mr. Clay's Historie? Kunde de ikke have undværet det som var sket? Det var haardt, tænkte han som saa ofte før, det var haardt for Folk som ønskede sig Ting saa stærkt, at de ikke kunde undvære dem. Hvis de ikke kunde faa det, de ønskede sig, var det haardt for dem, og hvis de fik det var det meget haardt for dem.

Efter nogen Tids Forløb tænkte han paa, om han burde røre ved den ubevægelige, sammenfaldne Skikkelse foran ham for at bevise sin gode Vilje til at vække Mr. Clay op, saa at han kunde nyde Udfaldet af sin store Plan og sine Anstrengelser. Men han bestemte sig igen til at vente lidt, og først selv se, hvad Udfaldet var blevet. Han forlod tavs det tavse Værelse.

Han gik hen til Sovekammerdøren, og idet han ventede udenfor den hørte han Stemmer. To Mennesker talte samtidig. Hvad var der sket med de to i Nattens Løb, og hvad skete der nu? Kunde de ikke have undværet det? Nogen gråd inde i Værelset, Stemmen naaede den Lyttendes Øre brudt og kvalt af Taarer. Igen gentog Elishama for sig selv Esaia's Ord:

„Vande skulle bryde frem i Ørken, og Bække paa den øde Mark.“

Lidt efter blev Døren aabnet, to Skikkelser omfavnede hinanden og klyngede sig til hinanden i Døraabningen. Saa skiltes de, den ene gled tilbage og forsvandt, den anden traadte frem og lukkede Døren bag sig. Sømanden fra i Aftes stod nogle Se-kunder stille udenfor Døren og saa sig omkring, saa gik han videre.

Elishama traadte et Skridt frem, han var loyal til Døden mod sin Herre og syntes at han skulde have Mr. Clay's Sejr attesteret af Drengens egen Mund.

Sømanden saa alvorlig paa ham og sagde: „Jeg gaar. Jeg gaar tilbage til mit Skib. Du maa sige til den gamle Mand at jeg er gaaet.“

Elishama saa nu at han havde taget fejl Aftenen før, Drengen var ikke saa ung som han havde anslaaet ham til. Men det gjorde ingen virkelig Forskel – det vilde dog ihvertfald vare længe, inden han var saa gammel som Mr. Clay, der sad trygt hvilende i sin Armstol. I lang Tid endnu vilde han leve i Fare og Omskiftelser, en Kastrebold for Elementerne og for sit eget Begær.

Skriveren besluttede sig til at gøre Foretagendets Regnskab op.

„Nu kan Du fortælle Historien,“ sagde han til Drengen.

„Hvilken Historie?“ spurgte Drengen.

„Hele Historien,“ svarede Elishama. „Naar Du fortæller hvad Du har oplevet, hvad Du har set og gjort fra i Gaar Aftes og til nu, saa fortæller Du jo hele Historien. Du er den eneste Sømand i hele Verden som kan fortælle den, fra Begyndelsen til Enden, med alt hvad der er i den, saadan som Du fra Begyndelsen til Enden har oplevet den.“

Drengen saa længe paa Elishama.

„Hvad jeg har oplevet?“ sagde han tilsidst. „Hvad jeg har set og gjort fra i Gaar Aftes og til nu?“ og lidt efter: „Hvorfor kalder Du det en Historie?“

„Fordi,“ sagde Elishama, „Du selv har hørt det fortalt som en Historie. Om en Sømand, som gik i Land i en stor By. Og bedst som han gaar, i en Gade nær ved Havnen, køber en Voogn op paa Siden af ham, og en gammel Herre staar ud af den og siger til ham: „Du er en rask Sømand, vil Du tjene fem guineas i Nat?““

Drengen stod ubevægelig. Men han havde en ejendommelig Evne til, uden Overgang og uden at røre paa sig, at samle hele sin Styrke og vende den mod den Person han talte med, som en mægtig, en truende Vægt, der nok kunde faa denne anden til at føle sig i Livsfare. Saaledes havde han forbløffet Mr. Clay ved deres første Møde paa Gaden, og senere paa Aftenen, i Spisestuen, ligefrem gjort ham lidt bange. Selv Elishama, i hvis Natur der ikke fandtes Frygt, gjorde en Bevægelse herved. Han tog en Smule tilbage fra den vældige Skikkelse foran sig og tog ham i Øjesyn, – ikke i Angst, men i samme mystiske, lidt smertelige Sympati og Medlidenhed som han hele sit Liv havde følt overfor Kvinder og Fugle.

Men den vældige Skabning foran ham var et fredeligt Dyr. Han saa tilbage paa Elishama, opmærksom men uden Uro.

„Den Historie,“ sagde han, „den Historie ligner slet ikke det som jeg har oplevet.“

„Fortælle det som jeg har oplevet –“ sagde han igen langsomt. „Hvem skulde jeg fortælle det til? Hvem paa noget Skib i Verden vilde tro mig, hvis jeg fortalte det?“

Han lagde al sin samlede, rolige Styrke i en sidste Replik.

„Jeg vilde ikke fortælle det,“ sagde han, „for hundrede Gange fem guineas!“

Elishama aabnede Husets Dør for den natlige Gæst. Udenfor stod Træerne og Blomsterne i Mr. Clay's Have vaade af Dug, i Morgenlyset saa de saa nye og uberørte ud som om de var blevet skabre i denne Time. Himlen var rød som en Rose, og der var ikke en Sky paa den. En af Mr. Clay's Paafugle skreg paa Plaanen, og idet den slæbte sin Hale efter sig trak den en mørk Strieb i det sølvskinnende Græs. Langt borte fra kom de svage Lyde fra Byen der vaagnede.

Sømandens Blik faldt paa hans Bylt, som han Aftenen inden havde sat fra sig paa det lakerede Bord paa Verandaen. Han

løftede den op for at tage den med sig, men kom i Tanker om noget, lagde den igen ned og løste Knuderne op.

„Vil Du huske at gøre noget for mig?“ spurgte han Elishama.

„Ja, jeg vil“, svarede Elishama.

„Engang for længe siden“, sagde Drengen, „var jeg paa en Ø hvor der laa mange Tusind Muslingeskaller og Konkylrier paa Stranden. Nogle af dem var fine at se paa, maaske var de sjældne, maaske kunde man kun finde dem paa den Ø. Jeg samlede nogle hver Dag, om Morgen. Nogle af dem, de pæneste, tog jeg med mig. Jeg tænkte mig at jeg vilde tage dem med hjem til Danmark. De er det eneste jeg har at tage med hjem.“

Han spredte sin Samling af Konkylrier ud paa Bordet og saa eftertænksomt paa dem, og tilslut udvalgte han een stor, skinnende, lyserød Konkylie. Han rakte den til Elishama.

„Jeg giver hende ikke dem allesammen“, sagde han. „Hun har saa mange fine Sager, hun vilde ikke bryde sig om at have alle de Konkylrier liggende. Men den der er sjælden, tror jeg. Der er maaske ikke nogen helt Mage til den i hele Verden.“

Han følte langsomt henover Konkylrien med Fingrene. „Den er lige saa glat at føle paa som et Knæ“, sagde han. „Og naar man holder den til Øret er der en Lyd i den, en Sang. Vil du give hende den fra mig? Og vil Du sige til hende, at hun skal holde den til Øret?“

Han holdt den op til sit eget Øre, og i samme Øjeblik fik hans Ansigt et opmærksomt, fredfyldt Udtryk. Elishama tænkte, at han alligevel havde set rigtigt Aftenen før, og at Drengen var meget ung.

„Ja“, sagde han. „Jeg skal nok huske at give hende den.“

„Og Du vil nok huske at sige til hende, at hun skal holde den til Øret?“ bad Drengen.

„Ja“, sagde Elishama.

„Tak. Og Farvel“, sagde Sømanden, og gav Elishama sin store Næve.

Han gik ned ad Verandatrappen og ud ad Udkørslen med Bylden i Haanden, og forsvandt.

Elishama stod og saa efter ham. Da den store unge Skikkelse ikke længere var at se, løftede han selv Konkylrien til sit Øre. Der var en dyb, sagte Brusen i den, som en brølende Brænding meget langt borte. Elishamas Ansigt antog nøjagtigt samme Udtryk som Drengens for nogle Øjeblikke siden. Han følte sig sælsomt, blidt, dybt rystet ved at møde en ny Stemme i Huset, og i Historien. „Jeg har hørt den før“, tænkte han, „for længe siden. For længe, længe siden. Men hvor?“

Han lod Haanden synke.

Tor Ditlevsen

En æggesnaps

Barnet stod ved køkkentrappen med begge hænder på gelænderet, lænet ud over det, ubevægeligt lyttende mod døren der gik dernede og fjerne trin som hun bildte sig ind var moderens, lige til de standsede et par etager under, og en dørs smæk huggede håbet itu igen.

Nu var Hansen på tredje kommet hjem, og Kitty fra sodafabrikken, og fyrbøder Henriksens kone, der arbejdede på Carlsberg sammen med mor og naturligvis ville komme op og fortælle, hvis der var sket noget. Men måske kunne hun ikke nænne det, eller hun vidste det simpelthen ikke. Næsten hver dag tudede ambulancen afsted med en eller anden - og det var jo så vældig en fabrik.

I sin uro trådte hun sig selv hårdt over tærne og blev stående sådan længe, for at tærne der dryppede tungt helt ned i kælderens, kunne få en håndgribelig årsag. Det var det samme hver dag, kortere eller længere tid, alt efter hvor forsinket moderen var. Hun stillede sig altid op på sin lyttende post, lidt før man med rimelighed kunne forlange moderen skulle være der.

Hendes hvide ansigt lyste mat og ubevægeligt som en dæmpet lygte i mørket. Bag den åbne køkkendør hørtes den sagte boblende lyd af kartofler der kogte. Inde i den lille stue stod bordet dækket til to. Den blomstrende pelargonie var flyttet midt ind på voksdugen og fik altid moderen til at smile blegt og vanemæssigt, fordi en urtepotte hørte hjemme i vindueskarmen og ikke på middagsbordet.

Ligesom barnet slap sit heftige tag i gelænderet og satte sig på trappens øverste trin, opgivende alt og højt grædende,

38

som for at vise skæbnen at hun var prøvet hårdt nok og godt kunne tåle en smule medgang, hørte hun porten åbnes og en ganske lille ubestemmelig lyd, måske kun en skoskraben over gårdens brosten, der fik hende til at springe op og løbe ind i køkkenet og tænde lyset og slukke under karstoflerne, i febrilsk, ubeskrivelig jubel: Mor kommer! Nu stillede hun cyklen i skuret, nu løb hun op ad trapperne, nærmere og nærmere. Verden fyldtes af lys, hjertet af ro.

Hun stod med ryggen til døren og håret som to sorte vinger ned over kinderne, i færd med at hælde de dampende kartofler op i en dyb tallerken, da moderen kom ind og smækkede døren efter sig.

- Puh, sikke en kulde.

- Jeg har stegt frikadellerne mor, de skal bare varmes.

Hendes stemme var ru som en drengs af tidlig overgangsalder. Hun var ikke meget mindre end moderen, men mager som en syg hund af at sørge for sig selv dagen igennem. Ansigtet var lille og uendelig bekymret, med en spids hage og en grå, usund hud. Kun øjnene lyste, store og mørkeblå og alvorlige, i det lille stygge ansigt.

Moderen svarede ikke på det med frikadellerne, og de sagde i det hele taget ikke mere til hinanden, før de satte sig ved bordet, og moderen med et blegt, sødt smil i det sminkede ansigt stillede den altoverskyggende pelargonie tilbage i vindueskarmen. Da hun satte sig igen, kom hun til at støde til den skærmløse pære, der svingede lidt frem og tilbage og lavede skygger på det falmende tapet.

Hun spiste hurtigt, med to dybe rynker mellem de smalle, plukkede bryn. Det afblegede hår havde en mørk, ubestemmelig farve i bunden og var uden glans som de trætte, nærsynede øjne. Dage havde været så ens i den sidste halve snes år, at hun næppe havde bemærket den forandring der var foregået med hendes ansigt. Rødt på kinder og læber, en

snævset pudderkvast ført henover det, og en sort lille børstes tryk over de tynde øjenvipper; foran et skåret spejl i det grå morgenskær syntes tiden at stå stille og hver dag lig den foregående. Slap det røde op, købte hun en æske til, og der var pudder nok i verden til at drysse dette hærgede ansigt hvidt med i al evighed, og der var tørstige mænd nok i verden, til at strømmen af tomme flasker der skulle skylles, ville glide sin ubarmhertige samlebandsvej, længere end hendes rappe hænder formåede at gribe dem og skylle dem rene. Man kunne kalde hendes tilværelse trist, men når hun klagede over den, var det mindre fordi hun indså dens tristhed end simpelthen af vane, og fordi det nu engang var god tone at klage over alt. Sådan set var den jo også sikker, på grund af alt dette pudder og alle disse tørstige mænd, og sommetider var den god, på grund af barnet, som hun sjældent talte til.

Mens hun spiste så barnet hele tiden på hende. Moderen gik om morgenen, før hun vågnede, og det var kun disse dyrebare timer før sengetid de kunne være sammen.

Barnet huskede ikke sin far. En sømand er altid gæst i sit eget hjem, og iøvrigt var hun kun tre år, da hun sidst så ham. Hun nærmede det samme naturnødvendige had til ham som moderen gjorde. Måske bundede også det kun i konvention og vane: „den sjover“, sagde konerne på Carlsberg og på trappegangen, og - „han skal ikke vove at komme her tilbage igen“, overbød moderen dem. Men barnets had var stumt og udsprang af den beskyttende ømhed hun nærmede for sin mor.

Da de havde spist, tog hun af bordet og skyllede tallerkener af. Hun vaskede først op dagen efter, når hun kom hjem fra skole.

På køkkenbordet lå moderens pung åben med nogle mønter udenfor. Barnets forhold til penge bestod i en blanding

af ærefrygt og bitterhed. For disse penges skyld var hendes mor borte dagen lang; de var skyld i uendelig mange timers arbejde, angst og ensomhed. Hver øre kostede lidt af mors kræfter og lidt af hendes anstrengte øjnes syn, der var ødelagt af bestandig at holde flasker op mod lyset for at se, om de var rene.

Hun var ikke ret gammel, da hun spurgte moderen, hvorfor hun gik på arbejde, når det dog var meget rarere at være hjemme. Så fik hun at vide, at det var for at skaffe mad og tøj til dem, og om søndagen havde barnet bekymret spurgt, om de nu ikke fik mad i dag, siden mor blev hjemme.

Hun undrede sig lidt over, at pungen var smidt så skødesløst der på køkkenbordet og skyndte sig at samle den op. Hun begyndte at putte mønterne ned i den igen, og pludselig mærkede hun at moderen stod bagved hende. Det gav et sæt i hende, fordi hun ikke havde hørt hende komme. Hun slap forvirret pungen og strøg håret væk fra ansigtet med underarmen og mødte sin mors fremmede, mistroiske blik. Hun blev brændende rød og stirrede på sin mor med opspilede, rædselsslagne øjne, der fik moderens blik til at fyldes af vrede, derefter trods og usikkerhed, til en skygge af skam gled hen over hendes ansigt, og hun ikke længer udholdt dette forfærdede blik, men vendte sig bort med en halvt forlegen, halvt irriteret bevægelse og gik ind i stuen igen.

Barnet blev stående ubevægelig og stum ved siden af pungen og de snævsede tallerkener. Hun åndede hurtigt, mens tankerne snublede over hinanden bag den hede, blege pande: hun troede jeg ville stjæle, hun troede jeg tog penge fra hende – måske tror hun jeg har gjort det før – som om jeg ikke kostede hende nok i forvejen – bare den pung ikke havde ligget der – bare alting var som før – kære gud, lad alting være som før – lad det ikke være sket.

– Hvad står du derude og gløder efter? råbte moderen inde

fra stuen. Stemmen var irriteret og fremmed som hendes øjne før, med en hård klang af forurettelse som værn mod en anger og ømhed hun aldrig havde lært at give udtryk. Hun hev en stoppose frem fra buffeten bagved bordet og lagde endelig en klud over den skarpe pære, før hun satte sig foran den plettede dug og trak en hullet strømpe frem af posen, hvorefter hun gav sig til at stirre på den, som om hun undrede sig over, at en eneste strømpe kunne have så mange huller. Hun lyttede uroligt ud mod køkkenet og fik et forpint udtryk om den grove, sminkede mund. Hun anerkendte ikke, at der var sket noget særligt, men en uro voksede i hendes hjerte, som når et dyr vejrer en fare og løfter blikket lyttende imod den.

Så kaldte hun barnet ved navn med en blid, underlig stemme, som lød fremmed i hendes egne ører. Barnet kom ind og satte sig overfor hende med et ubestemt skær af håb over det magre lille ansigt, som når hun stod i mørket på køkkentrappen og bildte sig ind, at de trin hun hørte var moderens, lige til døren smækkede et andet sted i huset.

– Nu siger hun noget, tænkte hun.

Stilheden i stuen gjorde ondt. Hun så nervøst mod det tungt tikkende ur, som om det med sin støj var i stand til at standse de frelsende, ukendte ord, der svævede om moderens læber. Uklart følte barnet, at disse mærkelige, aldrig før udtalte ord måtte komme fra moderen; ikke fordi det var hende der havde uret, men fordi barnet ikke kunne klare det selv. Hun kunne ikke sige: jeg har ikke stjålet, for dels ville det gøre tingen håndgribelig, og man kunne aldrig siden bilde sig ind der ingenting var sket, dels var det de samme ord en tyv kunne bruge – ingen kunne forhindre hende i at bruge de samme ord, hvis hun virkelig havde stjålet eller tænkt på det. Det var denne helt nye, endnu uformulerede, sandhed, der fik noget til at gå i knude i hende og åbne

frygtelige perspektiver for den uret man herefter kunne begå imod hende.

Med åben mund hang hun ved moderens læber. Disse altfor røde og grove læber der sjældent havde skælvet i gråd, og hvis linjer aldrig var blødgjort af ømme og kærlige ord. En fabrikspiges hastigt kyssede og glemte mund.

Hun stirrer stadig på den strømpe, som om hun har glemt, hvad hun skulle stille op med den, og føler barnets tavshed som en smerte og et skred i det gode bestående. Hun ved ikke rigtig hvad der er sket, men barnets nød når hende ad ukendte, hemmelige veje. Hjælpeløst krydses tanker i hendes hjerne. Hun ved ikke, at den vi elsker kan vi altid hjælpe. Hun løfter blikket og møder barnets. Og hendes øjne er bønfoldende og forskrækkede, som var hun selv et barn, der med klodsede hænder har revet en kostbar vase på gulvet. Så rømmer hun sig og siger sagte:

- Du kan jo røre dig en æggesnaps.

Og hun ser det blege, spidse ansigt løsnest og bryde ud i smil, mens barnet springer op og løber ud i køkkenet med et spjæt af de lange, lige ben:

- Du ska da osse ha en mor, jeg skal nok røre dem begge to.

Så går hun roligt i gang med strømpen.